

COSTA BRAVA_BABEL DE LES ARTS

DE L'ESCULAPI A L'ESCULTURA «PASSAGES»

De les ruïnes d'Empúries a la memòria feta escultura del segle XXI a Portbou. De Josep Puig i Cadafalch —que el 1908 va engegar les excavacions d'aquest important conjunt arqueològic en el municipi de l'Escala— a l'escultura homenatge titulada *Passages*, una obra que Dani Karavan va erigir el 1999 al municipi fronterer de Portbou per donar testimoni de la persecució i mort del pensador jueu alemany Walter Benjamin —el setembre de 1940— en aquesta vila. De l'Esculapi o Asclepi fins en aquesta escultura memorial, entesa com a instal·lació-arquitectura sense fronteres. Durant més de cent anys, la Costa Brava de Blanes a Cadaqués —com deia la famosa cançó dels Sopa de Cabra, tot i que deixava fora Colera i Portbou— ha esdevingut una cruïlla de l'art a la Mediterrània. Referència històrica ja en època del rei Jaume I, durant el segle XX va esdevenir referència clau de la història de l'art mundial; referència en bona part gràcies a dues columnes vertebrals: Cadaqués i Tossa de Mar. Entrat el segle XXI, pren nova embranzida per reubicar-se en un mapa on la cultura és un eix bàsic per al desenvolupament i l'excel·lència dels territoris.

Dir quins han estat els personatges més emblemàtics de la Costa Brava durant aquests cent anys és una tasca complexa, tot i que noms com Marc Chagall, Salvador Dalí, Marcel Duchamp i Dani Karavan-Walter Benjamin són referències destacades que, alhora, han exportat el nom de la zona arreu del món. Al mateix temps, això potser no hauria estat possible si —al llarg dels segles i fins arribar a l'actualitat— la vida artística i intel·lectual d'aquests indrets, d'aquests pobles arran de mar, amb més o menys intensitat, no s'hagués mantingut viva.

Picasso, Sert o Kitaj també van deixar la seva empremta en aquesta geografia. Tots ells hi eren presents abans de l'arribada del turisme i la totxana fàcil, iniciatives que fins i tot van incentivar. Kitaj va establir una forta relació amb Josep Vicent Roma, director d'una fàbrica de suro i alcalde socialista després del franquisme. Com ell mateix va recordar en una entrevista a la revista *bonart*: «Vaig introduir aquest artista nord-americà a la realitat peninsular d'aquell moment i al catalanisme. L'empremta que tot això va deixar en la consciència de Kitaj va ser profunda. Perquè la Costa Brava no només ha estat sol, platja i roques, sinó construcció d'una nova realitat multicultural, a banda d'una identitat de país i de cultura ancestral, que es conjuga amb els avenços del present, tot mirant el futur». La recent selecció a la Documenta de Kassel —esdeveniment artístic de referència internacional— de Ferran Adrià, un cuiner a cavall del fet artístic que treballa des de Roses, estableix un bon maridatge amb el futur i consolida la fusió de camps com la gastronomia i l'art. Una simbiosi que Adrià ha implementat i que va captar dels seus amics artistes que peregrinaven des de Cadaqués i acudien a incentivar-lo i aixoplugar-lo artísticament.

Ara bé, la Costa Brava —indret a voltes ignot i wagnerià— no només ha viscut dels artistes, sinó també del seu mecenatge i del paper que, en els darrers anys, han tingut empresaris com Antoni Vila Casas. Aquest mecenes barceloní ha dipositat la seva col·lecció de fotografia contemporània, tant nacional com internacional, al

magnífic edifici medieval del Palau Solterra, a Torroella de Montgrí. Simultàniament, a Can Mario de Palafrugell, edifici industrial d'inicis del segle xx, s'exhibeix el fons d'escultura catalana contemporània. Dues col·leccions de nivell a Catalunya i la Península.

D'altra banda, cal esmentar la futura instal·lació de la col·lecció de pintura catalana de la baronessa Carmen Thyssen a l'antiga fàbrica Serra Vicens de Sant Feliu de Guíxols. El projecte arquitectònic i de restauració ja s'ha presentat i iniciat. És una de les iniciatives més ambiciosos de l'era recent i el seu potencial, pel que simbolitza la col·lecció d'aquesta mecenes vinculada familiarment a la població ganxona, és impressionant. Així mateix, el Centre d'Estudis Walter Benjamin de Portbou, amb avantprojecte de l'arquitecte Norman Foster —malgrat estar parat— és un altre projecte de magnitud que, si tot va bé, s'afegirà al ric patrimoni de la Costa Brava, des de l'antiguitat fins als nostres dies.

LA CATALUNYA NORD I LA COSTA BRAVA

La Costa Brava i la Catalunya Nord s'han caracteritzat des de sempre per una transferència incessant de persones i coneixements; de fet, un cop foren el mateix. A més, a aquesta relació s'hi ha de sumar una guerra civil que va forçar molts republicans —entre ells, molts artistes— a exiliar-se a aquesta zona. La població de Banyuls va ser el lloc de naixement i residència habitual de l'escultor noucentista Arístides Mallol, connectat estretament amb Barcelona i París. Des de Banyuls, Mallol rebia les visites dels seus amics catalans i francesos: des d'Hugué i Casanovas fins a Séverac, Bonnard o Denis.

Un altre epicentre de relació entre la Costa Brava i la Catalunya Nord fou, i encara és, Ceret: un poble que va entrar a formar part de l'aventura artística moderna el 1910, quan va acollir els artistes Manolo Hugué i Frank Burty i el compositor Déodat de Séverac. I només un any més tard, després que hi coincidissin Picasso i Braque, André Salomon va anomenar Ceret *la meca del cubisme*. I d'aquesta meca en va sorgir un museu d'art que dirigeix, des del 1986, Josefina Matamoros, filla d'exiliats republicans. Un centre que dona la benvinguda amb un mural de ceràmica d'Antoni Tàpies a l'entrada i manifesta les múltiples relacions entre la Catalunya del Nord i el Principat, a més de reflectir la munió d'artistes que han passat per Ceret: Picabia, Sunyer, Soutine, Masson, Tzara, Gargallo, Cocteau, Brossa, Perejaume o Carr, entre d'altres. I per seguir teixint relacions, una de les darreres exposicions del museu s'ha dedicat al fauisme. Aquest moviment, originat a Cotlliure de la mà de Matisse i Derain, va marcar el reconeixement d'aquesta població on hi ha enterrat un republicà emblemàtic, el poeta Antonio Machado. Un *desterrat* més recent, de la dècada dels vuitanta, és l'artista barceloní Carles Pazos, cansat de les capelletes del principat.

RADIOGRAFIA SINTÈTICA

A continuació, una radiografia sintètica, gairebé una crònica feta de pinzellades, d'alguns dels noms i esdeveniments artístics que defineixen la Costa Brava. Un resum, com tots, amb absències, que destaca el centenari del nom de la Costa Brava implementat per Ferran Agulló. Un resum que posa l'accent en l'art contemporani,

sovint poc esmentat per la seva manca de distància temporal.

PORTBOU. El 1999, seixanta anys després que Walter Benjamin se suïcidés a Portbou, fugint de l'urpa nazi —amb la col·laboració del règim franquista—, l'artista israelià Dani Karavan va commemorar aquesta tragèdia amb un monument en el qual conflueixen l'escultura i l'arquitectura: tres peces d'acer corten disgregades en un radi que no supera els cinquanta metres, que culmina en un túnel tancat per un tall de vidre, abocat al penya-segat, a la infinitud del mar. Una obra d'una subtileza al·legòrica poc habitual en l'art contemporani actual. A banda d'aquesta icona del segle xx i xxi, l'escultor i col·leccionista Frederic Marès —amb un Museu a Barcelona—, el pintor i escenògraf Esteve Francès i els germans Rafel i Àngels Santos Torroella —el primer, un reputat crític d'art, i la segona, autora de la coneguda obra *Un mundo*, conservada al Museu Reina Sofia de Madrid— han estat els puntals artístics de la vila.

COLERA. Tradicionalment, el poble no havia proporcionat activitat artística, excepte el naixement del pintor Joan Padern. L'arribada, a finals de la dècada dels vuitanta, del pintor i escultor novaiorquès Ralph Bernabei i la seva parella, la galerista belga Silvy Wittevrongel, va fer canviar l'orografia artística de la localitat. Primer, amb la inauguració el 1993 de la galeria Horizon al centre de la població i el seu posterior trasllat a un espai més gran, a l'entrada de la població. Més tard, amb l'edició de la revista anual *Outer Horizons*. En ambdues iniciatives ha estat clau la participació, entre d'altres, del dissenyador alemany Frido Steinen-Broo i de l'artista gironí Enric Ansesa.

LLANÇÀ. A la dècada dels setanta es va convertir en una referència. S'hi va allotjar, a la zona de Guifreu, Josep Palau i Fabre, poeta, home de teatre i un dels màxims especialistes en Picasso. No va estar-hi sol: el novel·lista Pere Calders també hi va residir. Una relació, la d'ambdós, d'amor i odi. Un altre dels personatges de la vida artística de Llançà fou el pintor i aquarel·lista Josep Martínez Lozano, el qual, de la mà de l'alcalde de l'època, Josep Maria Salvatella, va fundar el Museu de l'Aquarel·la: un referent a escala estatal que, actualment, dirigeix el seu nét, Eduard Martínez. Un altre dels residents a la vila és FER, el dibuixant i impulsor del premi d'humor gràfic El Gat Perich.

SELVA DE MAR_PORT DE LA SELVA. Fernando Lerín, conreador d'una abstracció que podem anomenar *poètica*, constitueix la presència artística més important a la Selva de Mar, tot i que ha viscut molts anys a París. També són rellevants les tertúlies que la historiadora de l'art especialitzada en la *performance* Marta Pol va organitzar a les dècades dels vuitanta i noranta. Al Port de la Selva, el màxim exponent artístic de la dècada dels setanta va ser el premi de pintura Tina del Port, impulsat pel poeta figuerenc Fages de Climent i pel marxant d'art nascut a Riudellots de la Selva, però resident a Figueres, Ismael Planells. Dalí també va estar vinculat al premi.

CADAQUÉS. Construïda entre 1725 i 1788 per Pau Costa i Joan Torres, l'església de Santa Maria acull un dels millors retaules barrocs de Catalunya, font d'inspiració d'artistes tan rellevants com Richard Hamilton. Tot i que Dalí, en les seves pintures,

va convertir el paisatge rocós d'aquesta població en l'escenari de les troballes del mètode paranoico-crític surrealista, va ser Eliseu Meifrèn un dels primers en descobrir la seva bella pictòrica. Amb Gala, Dalí es va instal·lar a Portlligat, just al nord de Cadaqués, el 1930. La seva presència va atreure personalitats tan destacades com Lorca, Buñuel o Miró. Després de dotze anys d'absència, el 1948, de retorn dels Estats Units, van decidir convertir la residència d'estiu de Portlligat en el seu enclavament vital.

Per la seva banda, Ramon Pitxot, «culpable» de la vocació artística de Dalí, s'hi va traslladar a inicis del segle passat i va convidar-hi Picasso a passar l'estiu. Era el 1911, i aquest darrer hi va inaugurar el cubisme analític. Marcel Duchamp també hi va raure els estius i darrere seu hi peregrinaren, entre d'altres, Max Ernst, Man Ray, John Cage i Richard Hamilton, que va comprar la rectoria de l'església de Cadaqués. A tot ells, els va radiografiar fantàsticament el pintor, editor i assagista Joan Josep Tharrats en el llibre *Cent anys de pintura a Cadaqués*. Tanmateix, un dels crítics per antonomàsia de tot allò que succeïa a Cadaqués en el terreny de l'art va ser Luis Romero, que va viure de prop el peregrinatge de Barcelona a Cadaqués dels membres de la *gauche divine*. Cal destacar l'exposició de 1976, impulsada per l'ADAG (Assemblea Democràtica d'Artistes de Girona), en homenatge a Carles Rahola.

L'arquitecte, artista i galerista Lanfranco Bombelli, després de la mort del seu soci, l'arquitecte nord-americà Peter Harden, es va traslladar a Cadaqués i va posar en marxa una galeria que va batejar amb el nom de la població. En aquest espai, va convidar els millors artistes nacionals i internacionals a exposar o fer-hi estades, o ambdues coses. Joseph Beuys, Dieter Roth, Jasper Johns, Frank Stella, David Hockney i Max Bill en són alguns exemples. També amb la seva ajuda, l'artista Antoni Muntadas va crear el primer canal de televisió local, i Antoni Miralda va realitzar les seves incipients instal·lacions gastroescultòriques. Ràfols Casamada, amb la seva dona, Maria Girona, també artista, i Eduardo Arranz-Bravo, que aleshores col·laborava amb Rafael Bartolozzi, també van mantenir un lligam important amb Cadaqués i amb Bombelli. Especialment Arranz-Bravo, autor de l'emblemàtica performance *Intens Cadaqués Blau* el 1987. Fundat el 1992, l'Ateneu de Cadaqués, impulsat principalment per Wolfgang Berus, va fer una tasca reeixida.

Actualment, hem d'esmentar el Taller Galeria Fort i el premi de minigravat que organitza la galeria Marges-U, impulsada pels artistes Nobuko Kihira i Gustau Carbó, i la continuació de la tasca de la galeria de Lanfranco Bombelli que el jove cadaquesenc Huc Malla du a terme a la galeria Cadaqués Dos.

ROSES. Ferran Adrià: cuiner, artista, *showman* i mag de les deconstruccions. Sánchez Santiago: pintor informalista que ha viscut durant anys a Suïssa. Narcís Costa: escultor expressionista nascut a Girona, però que porta mitja vida a l'Empordà teixint peces d'una excel·lent lectura, en les quals ferro i fusta constitueixen els materials essencials. Tots ells són el bo i millor de la creativitat del municipi.

GARRIGUELLA_PERALADA. El pintor expressionista Patxè —Xavier Casellas— i

l'informalista Jordi Gispert —saltenc resident a la vila— són els principals promotors de l'art contemporani en aquesta població. Si a les dècades dels setanta i vuitanta van realitzar una important tasca de difusió a través d'exposicions, a la dècada dels noranta ho van seguir fent a través de conferències i tertúlies en petit comitè.

El festival de música que s'hi organitza ha volgut tenir igualment a prop nombrosos artistes, com Eduardo Arroyo, Antonio Saura, Antoni Miralda o Luis Gordillo, que s'han encarregat de la realització dels cartells de les seves diferents edicions.

L'ESCALA I L'ARMENTERA. El pintor, gestor cultural, polític i farmacèutic Joan Massanet fou l'artista, nascut a l'Armentera, amb més projecció internacional d'aquesta vila. Bon amic de Dalí, Miró, Remei Varo i Maruja Mallo, entre d'altres personalitats, el Museu d'Art de Girona i el Museu Reina Sofia li van dedicar, el 2005, una important antològica. D'altra banda, la vila té una sala permanent dedicada a la traspassada artista gironina Emília Xargay, que durant molts anys hi va tenir la seva residència d'estiu. També, des de fa més de dues dècades, s'ha establert al municipi el pintor, nat a Sant Miquel de Campmajor, Lluís Roura.

TORROELLA DE MONTGRÍ. Francesc Gimeno i, més endavant, Joaquim Mir van ser els primers en descobrir per a l'art el paisatge d'aquesta localitat. Sota la influència d'aquests dos artistes, i per vincles familiars, Josep Maria Mascort Galibern (Barcelona, 1890-1947) també hi va recalar. I el 2007, el seu nebot, l'advocat Ramon Mascort Amigó, va inaugurar, a la casa Galibern, la Fundació Mascort, amb l'objectiu de potenciar obres i autors vinculats a la història i la natura.

El Museu de la Mediterrània, de recent inauguració, és un altre dels espais museogràfics d'aquesta població. En l'àmbit expositiu cal destacar també la galeria Botó de Roda, fundada el 1988 i clausurada el 2009; l'espai Michael Dunev Art Projects, en funcionament des del 2000, i Atrium, el taller-galeria de l'artista barceloní Roca Sans que també ha realitzat una important tasca tot aplegant artistes emergents i consagrats, nacionals i internacionals.

PALS. La primera implantació de l'art contemporani en aquesta població va tenir lloc a la dècada dels seixanta, de la mà d'una mecenes singular: la marquesa de Ripalda, fundadora de l'Art Gallery. L'espai va acollir artistes catalans tan destacats com Puig Manera, Antoni Tàpies, Joan Ponç, Enric Ansesa o Jaume Faixó, entre d'altres. Per altra banda, l'univers *kitsch* i d'*Arte Povera* del culte i gentil artista Toni Agustí o les marines amb ofici de Costasobrepera són també presents a la vila. Als anys noranta van agafar el relleu les germanes Bagué, que van organitzar diverses exposicions d'art contemporani. També cal destacar la galeria d'art contemporani Son Espace Gallery, impulsada pel gestor cultural palafrugellenc Julià Sunyer, inicialment amb el suport de l'artista Luis Vidal, i on hi han exposat, entre d'altres, Xavier Escribà o Marisa Bisbe.

BEGUR. Destaca, en aquesta població, la tasca que Laura Llorens va portar a terme durant més de tres dècades al capdavant de la galeria Can Marc, un espai que reunia artistes més i menys coneguts com Lluís Birchall, Martí Rom o Rey Polo. Per altra banda, a finals dels noranta i inicis del nou segle, gràcies a l'impuls de l'historiador i arxiver municipal en aquells moments Lluís Costa, les Escoles Velles de Begur van

prendre embranzida amb tot un seguit d'activitats, exposicions i un concurs estival de pintura.

PALAFRUGELL I CALELLA DE PALAFRUGELL. La presència, des del 1971, de Modest Cuixart a Palafrugell va refermar el paper d'aquesta població dins el circuit artístic empordanès, i, al seu redós s'hi van reforçar un bon grapat d'artistes com Floreal Soriguera, Jordi Sàbat, Albert Viladrosa, Eduard Bigas, Tano Pisano, Rodolfo Candelaire o Francesc Boera. Aquest darrer artista sènior, a l'estil Rousseau, va ser descobert per Josep Gich, director de la galeria Pièce Unique, un referent a la vila. En el terreny de les galeries, també hi trobem, en diversos moments, aquella que durant anys va dirigir Xavier Amir, autor, d'altra banda, de la imprescindible guia-llibre sobre l'art a les comarques gironines; la Sala d'Art Empordà; la galeria Lluís Heras; Carpe Diem, dirigida per la també artista Mercè Lluís, i La Polèmica, emblemàtica llibreria i sala d'exposicions dirigida per la família Turró. En l'àmbit museístic, hi trobem la Fundació Josep Pla, creada amb l'objectiu de difondre l'obra de Pla a través, especialment, dels intel·lectuals amb els quals es va relacionar i dels artistes contemporanis que s'hi han acostat, i el Museu del Suro, inclòs dins la xarxa del Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya. I no podem deixar d'esmentar la biennial de fotografia Xavier Miserachs i l'arxiu d'art modern i contemporani que la historiadora i crítica d'art Maria Lluïsa Borràs ha creat a la Biblioteca Municipal, obra de Rafael Masó, d'aquesta població. Evidentment, com ja hem explicat, la Fundació Vila Casas s'ubica a Can Mario i pren el relleu de Cuixart en la tasca d'impulsar l'art al municipi.

Per altra banda, a Calella de Palafrugell, els jardins propietat de Caixa Girona presenten una completa col·lecció d'escultura contemporània, impulsada per Arcadi Calzada —que fou president de l'entitat— i amb el suport del galerista Antoni Niebla. Al costat d'un indret idíl·lic i d'un jardí botànic s'erigeixen imponents escultures de Riera i Aragó, Joseph Beuys, Enric Ansesa, Marcel Martí, Jaume Plensa, Xavier Corberó, Sergi Aguilar, Jorge Oteiza, Torres Monsó, Bonaventura Anson...

PALAMÓS. El pintor Josep Maria Sert i el seu Mas Juny foren la panacea de la intel·lectualitat i el glamur que llavors va heretar Salvador Dalí. El crític d'art i jurista Cesáreo Rodríguez Aguilera, el també crític d'art i col·leccionista —i impulsor del concurs Vila de Palamós— Francesc Galí o els pintors expressionistes Muxart i Xargay i els postimpressionistes Comas i Sarquella que hi resideixen tot l'any, són la representació més reeixida de la vila. Actualment, la família Xarnach —Nyaki en el camp de l'art gràfic i Lluïsa, amb les instal·lacions— són l'aposta contemporània de la població.

PLATJA D'ARO_CASTELL D'ARO_S'AGARÓ. Dues són les icones fonamentals per parlar d'aquest triumvirat: el conjunt arquitectònic de Rafael Masó —un dels modernistes i noucentistes il·lustres de Girona i Catalunya, dissenyador del conjunt de ciutat-jardí de s'Agaró— i el pintor barceloní Manel Bea que va residir des del 1979 a Castell d'Aro, on també hi va morir. Bea, artista de gran talent, combinava a la seva pintura informalista deixos surrealtzants. L'artista Àlex Pallí, la galeria que la família Niebla ha tingut a la població en diferents èpoques i la galeria Omnium Ars

són les altres presències. El marxant d'art d'origen aragonès Juanjo Gallardo, director de les exposicions de l'emblemàtic Castell de Benedormiens, amb mostres com les de Goya, Bea, Dalí, Cuixart, Puértolas, Navarro Vives... ha estat un home clau en la difusió de Castell d'Aro. La població, a més a més, és la residència d'estiu de l'artista barceloní nascut a París Josep Navarro Vives, el qual va passar de l'art cinètic a l'informalisme fins arribar a la pintura metafísica.

SANTA CRISTINA D'ARO. Pòsters, aparells de màgia de diferents èpoques, baralles de cartes, autòmats, pintures, dibuixos i escultures omplen la Casa Màgica, una masia catalana de grans dimensions. El Museu de la Il·lusionista i la Curiositat aplega la col·lecció, reunida al llarg dels anys, per l'il·lusionista, promotor cultural i mecenes Xevi Sala Costa, més conegut com el Mag Xevi. Les pintures de Josep Albertí i de Josep Perpinyà hi tenen una importància destacada.

SANT FELIU DE GUÍXOLS. Artistes com Josep Berga, Pons Martí, Torrent Bruch o Ferran Ponsjoan van ser els primers en oferir-nos la seva visió personal del paisatge d'aquesta població. Més endavant hi trobem també el barceloní Josep Amat. Entre molts altres paisatges és remarcable com va immortalitzar un temps del passeig: la ciutat que perviu en la memòria malgrat que els bancs verds fa molts anys que van desaparèixer. Hi ha constància que el seu amic, el pintor Raoul Dufy, l'havia vingut a visitar. El mecenatge de la baronessa Thyssen ha estat decisiu per al reconeixement de la seva obra. Per la seva part, nascut a les illes, Josep Albertí va deixar en la seva pintura probablement la imatge més visceral d'un paisatge que sentia dins del pit. Albertí, fins a la seva mort el 1993, va ser un dels personatges més carismàtics, la seva personalitat vessava artísticitat: en el cant, en la poesia, en la plàstica, en definitiva, en la vida. Es podria afirmar que va ser una mena de fil conductor o de pont entre artistes de diverses generacions, tant de la vila com forasters. També trobem el cas de Kitaj que ja hem explicat a l'inici. A partir dels anys setanta s'hi van instal·lar altres artistes com els destacats escultors Marzo-Mart —també pintor— i Alberto Udaeta —també joier—, els pintors Josep Miralles i Xavier Rusalleda, aquest darrer traspassat recentment, o la seva germana Queralt. També destaquen l'espòrdic creador i gestor cultural Richard Vanderaa.

Amb una vida plàstica, com hem vist, rica, aquesta població compta, a més, amb el Museu d'Història de la Joguina - Col·lecció Tomàs Pla, sense oblidar el concurs internacional de dibuix biennal Premi Josep Amat. Si ens endinsem en el circuit de les galeries, podem recordar la desapareguda galeria Carme Tatché, o Fècit —dirigida per Mar Nadal— i, encara en vigència, la Galeria Kroma, dirigida per les germanes Cendrós. Per descomptat, el Museu Thyssen, ja esmentat anteriorment, pretén ser un dels plats forts del municipi en aquest segle XXI.

TOSSA DE MAR. D'«una capsa amagada entre les muntanyes» (Joan Maragall) a la «Babel de les Arts» (Rafael Benet). Olga Sacharoff, acompanyada pel seu marit Otto Lloyd i l'artista anglès Galwey, van ser els primers en descobrir, el 1916, Tossa de Mar. Tanmateix, no va ser fins a la dècada de 1930 que la gran concentració d'artistes, escriptors, filòsofs, poetes o arquitectes va fer que el pintor i crític d'art Rafael Benet l'anomenés «Babel de les Arts». En aquella època, la població es va

convertir en un refugi, no només físic, sinó també espiritual i creatiu, per a molts artistes.

«El paradís blau»: així va batejar Tossa de Mar Marc Chagall després de les estades que hi va realitzar, refugiant-se del gegant nazi, els estius de 1933 i 1934. Actualment el Museu Municipal conserva la cèlebre obra *El violinista celest*. Coincidint amb l'arribada de Chagall, van confluïr a Tossa de Mar artistes internacionals com Brignoni, Schulein, Kars, Masson, Metzinger o Klein. D'entre els catalans, cal esmentar els escultors Enric Casanovas i Enric Monjo i els pintors Pere Creixams —que gràcies a la seva estada a París va actuar com a catalitzador respecte als artistes estrangers—, Emili Armengol, Manuel Humbert, Oleguer Junyent i Perrin.

Entre els artistes contemporanis més reeixits de la vila, cal destacar Bonaventura Anson, el qual, si bé no resideix actualment a la població, hi manté uns lligams importants. Destaca la gestora cultural i crítica d'art Glòria Bosch i la seva gran tasca en la recuperació de l'art català contemporani. Entre els artistes de nivell que estiuegen al municipi, cal esmentar el pintor nord-americà Dennis Hollingsworth i l'escultor d'origen escocès Mick Tacker. També és interessant la tasca de la Galeria Joan Planellas. Per altra banda, els artistes barcelonins Joaquim Hidalgo i Blanco Grané converteixen durant l'estiu els seus estudis en petits *showrooms*.

LLORET I BLANES. El fotoperiodista contemporani Òscar Rodbag és la contribució artística més potent que ha fet el municipi en molt de temps. Per la seva banda, la veïna Blanes ofereix un ventall un xic més ampli. La Fundació Àngel Planells, el grup Public Project, la galeria L'Arcada de Blanes i el jove artista Miquel Gelabert, actualment establert a Barcelona, són les principals contribucions de la vila i, amb elles, finalitza el recorregut per la Costa Brava en matèria d'art.

Ricard Planas Camps, editor de la revista *bonart*
suport editorial: Antoni Ribas Tur, historiador de l'art